

ATIKSU ARITMA TESİSLERİNDE ÇALIŞAN TEKNİK PERSONELE İLİŞKİN TEBLİĞ VE TESİS SORUMLUSU EĞİTİMLERİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRME

30 yılı aşkın Çevre Yönetimi Politikaları ve uygulamaları bulunan ülkemizde çevre kalitesinin korunup geliştirildiğini, ülke yönetiminde ekonomik kalkınma ile doğal varlıkların korunmasını esas alan yönetim politikalarının etkin hale getirilmesi yaşamsal önem taşımaktadır. Dünyada ve ülkemizde giderek artan çevre sorunları, bu sorunlara karşı geliştirilmeye çalışılan çözümler ve insanlığın doğada yarattığı tahribatın bertaraf edilmesi yönü ile Çevre Mühendisliği bölümü ve Çevre Mühendisleri yaşamsal bir öneme sahiptir ancak, tüm bu gerçeklere rağmen ülkemizde Çevre Mühendisliği, çevre yönetim ve planlaması ile ilgili tam tersine bir durum yaşanmaktadır.

Ülkemizde çevresel altyapı yönetiminde yaşanan aksaklık ve olumsuzluklar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Üniversiteler ve diğer kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalarda ortaya konmuş, Odamız tarafından da konuya ilişkin değerlendirme ve görüşlerimiz ilgili idareler ve kamuoyu ile paylaşılmıştır. Süreç kapsamında en temel problemlerden birisi bütün çalışmalarda ifade edildiği üzere altyapı projelerinin hazırlanması ve yönetilmesinde uzman ve yetkin personelin bulunmamasıdır. Bu noktada; içme ve kullanma suyunun temini, iletimi, toplanması ve arıtılması süreçleri ile bir bütün olan su yönetimi Çevre Mühendisliği meslek disiplininin ana uzmanlık alanları içerisinde yer almaktadır.

Çevre Mühendisliği meslek disiplini eğitimi ülkemizde 35 yıl üzerinde geçmişe sahiptir. Lisans eğitimi süresince temel mühendislik eğitiminin yanı sıra uzmanlık alanı kapsamında yer alan tüm konularda olduğu gibi, su yönetimine ilişkin tüm aşamalar da lisans eğitimi içerisinde yer almaktadır. Buna rağmen; sahada yürütülen çalışmalarda, istihdam ve yetkin personel eksikliği Çevre mühendislerinin bu alanlarda istihdam edilmemesi gibi süreçler yapılan çalışmaların da kalitesi ve yetkinliğinde olumsuzluklar yaratmaktadır.

İlk defa 2006 yılında Çevre Kanunu'na eklenen ve 2009 yılında Çevre Denetimi Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik ile fiili olarak hayatımıza giren "Çevre Görevlisi" kavramı ile; Çevre Mühendisliği mesleki uzmanlık alanımız 3-5 günlük eğitimlerle alınan bir belge ile diğer meslek gruplarına açılmış, 4 yıllık eğitimimiz ve diplomalarımız itibarsızlaştırılmıştır. Çevre Mühendisliği uzmanlık alanımız, işletmelerin çevre mevzuatına uygunluk süreçlerini yönetmek ve değerlendirmek ile "Görevli" tanımı içerisine sıkıştırılmış, hatta 4 yıllık mesleki eğitimimiz yok sayılarak Çevre Mühendisleri de diplomaları ile hak kazandığı mesleklerini, "Çevre Görevlisi Belgesi" olarak yürütmek zorunda bırakılmışlardır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2009 yılından beri farklı versiyonlarını yürüttüğü mevzuat değişiklikleri süreci ile meslek alanımızı gasp eden "Çevre Görevlisi" eğitimlerine devam etmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Mühendislerinin çalışma alanlarına yönelik eğitim ve sertifikalandırma sürecine bir yenisini daha eklemiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çalışmaları yürütülen; 23.05.2019 tarih ve 30782 sayılı gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve amacı "*atıksu arıtma tesislerinin etkin, verimli ve mevzuata uygun şekilde işletilmesinin sağlanması amacıyla istihdam edilecek teknik personelin nitelikleri, belgelendirilmeleri ile görev, yetki ve sorumluluklarına dair usul ve esasları düzenlemek*" olarak tanımlanan Atıksu Arıtma Tesislerinde Çalışan Teknik Personele İlişkin Tebliğ kapsamında "*Atıksu Arıtma Tesisi Sorumlusu*" tanımı getirilmiş; Çevre Mühendisleri AAT Sorumlusu olarak tanımlanırken, "*Atıksu arıtma tesisi yeterlilik eğitimi sonunda yapılan*

sınavda başarılı olanlara 28/12/2011 tarihli ve 28156 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği kapsamında Bakanlıkça belirlenen ücret karşılığında tesis sorumlusu belgesi verilir.” şartı ile karşı karşıya bırakılmıştır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından internet sitesinden yapılan açıklamada ise;

“Bakanlığımızca yapılan çalışmalarda atıksu arıtma tesislerinin önemli bir kısmının, nitelikli personel eksikliği nedeniyle mevzuata uygun ve sürdürülebilir bir şekilde işletilemediği görülmüştür.

Atıksu arıtma tesislerinin etkin, verimli ve mevzuata uygun şekilde işletilmesinin sağlanması amacıyla, Atıksu Arıtma Tesislerinde istihdam edilecek teknik personelin nitelikleri, belgelendirilmeleri ile görev, yetki ve sorumluluklarına dair usul ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanan “Atıksu Arıtma Tesislerinde Çalışan Personele İlişkin Tebliğ” 23.05.2019 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tebliğ ile; atıksu arıtma tesisleri Evsel ve Endüstriyel atıksu arıtma tesisleri olarak iki ana gruba, arıtma tesisinin tipine ve kapasitesine göre 4 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu tesisler için tesis sorumlusunun teknik nitelikleri, görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Atıksu Altyapı Yönetimlerine, bu Tebliğ’de öngörülen nitelik ve sayıda personeli Tebliğ’in yayım tarihinden itibaren 3 yıl içinde istihdam etme zorunluluğu getirilmiştir.

Ayrıca Tebliğ ile, Avrupa Birliği üye ülkelerinde olduğu gibi atıksu arıtma tesislerinde çalışması öngörülen teknik personelin sertifikalandırılmaları sağlanmış olacak ve atıksu arıtma tesislerinin mevzuata uygun ve sürdürülebilir bir şekilde çalıştırılarak ve bu tesislerin daha uzun yıllar hizmet etmesi sağlanacaktır.”

ifadeleri yer almıştır.

23.05.2019 tarih ve 30782 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Atıksu Arıtma Tesislerinde Çalışan Teknik Personele İlişkin Tebliğ kapsamında;

Kentsel Atıksu Arıtma Tesisleri ile ilgili olarak;

- *Teknik sorumlu: Üniversitelerin mühendislik ile kimya ve biyoloji bölümlerinden mezun olan kişi,*
- *Tesis sorumlusu: Sorumlu olduğu atıksu arıtma tesisi/tesislerinin etkin, verimli ve mevzuata uygun şekilde işletilmesinin sağlanması için atıksu ve arıtma çamuru yönetimi konusunda yeterli bilgi ve beceri sahibi olan ve bu Tebliğde yer alan asgari nitelikleri taşıyan kişi,*
- *Tesis sorumlusu belgesi: Bir örneği Ek-1’de yer alan atıksu arıtma tesislerinde tesis sorumlusu olarak çalışacak kişilerin alması gereken, bu Tebliğde yer alan gereklilikleri yerine getirerek verilen eğitimleri başarıyla tamamlayan kişilere verilen ve beş yıl süre ile geçerli olan belge,*

olarak tanımlanmıştır.

Tesis sorumlularının asgari niteliklerinin tanımlandığı Madde 6 kapsamında; Çevre Mühendisleri Tesis Sorumlusu olarak tanımlanmıştır.

Ancak; Çevre Mühendislerinin Tesis Sorumlusu olabilmeleri için aşağıda belirtilen şartların yerine getirilmesi öngörülmüştür:

- 4'üncü Maddesinin beşinci fıkrasında "*Kentsel ve sanayi atıksu arıtma tesislerinde görev yapacak tesis sorumlularının atıksu arıtma tesisi yeterlilik eğitimi almaları zorunludur.*"
- 6'ıncı Maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c) ve (ç) bentlerinde "*3) Atıksu arıtma tesisi yeterlilik eğitimi tamamlayıp eğitim sonunda yapılacak sınavı başarı ile tamamlamış olmak.*"
- 7'inci Maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendinde "*Eğitim başvuru ücretinin yatırıldığına ilişkin banka dekontu.*"
- 9'uncu Maddesinin birinci fıkrasında "*Atıksu arıtma tesisi yeterlilik eğitimi sonunda yapılan sınavda başarılı olanlara 28/12/2011 tarihli ve 28156 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği kapsamında Bakanlıkça belirlenen ücret karşılığında tesis sorumlusu belgesi verilir.*"

Tebliğ kapsamında yukarıda belirtilen şartların sağlanması halinde Tesis Sorumlusu olabilen Çevre Mühendislerinin yükümlülükleri arasında;

- 10'uncu Maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde "*Atıksu arıtma tesisi ile ilgili resmi kurumlarca yapılacak yazışmalarda, istenen her türlü bilgi ve belgeyi temin etmek.*"
- 10'uncu Maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde "*Bakanlıkça yapılacak planlı veya haberli denetimler sırasında atıksu arıtma tesisinde hazır bulunmak, istenen bilgi ve belgeleri sağlamak.*"
- 10'uncu Maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde "*Atıksu deşarjı konulu çevre izni işlemleri ile ilgili süreçleri çevre görevlisi ile birlikte takip etmek.*"

sayılmaktadır.

Tebliğ'in;

- 1'inci Geçici Maddesinin 1. Fıkrasında "*Atıksu altyapı tesisi yönetimleri, mevcut atıksu arıtma tesislerinde bu Tebliğin yayımlandığı tarihten itibaren üç (3) yıl içerisinde Ek-1'de yer alan Tablo 3 ve Tablo 4'te tanımlanan asgari sayı ve nitelikte personeli çalıştırmakla yükümlüdür*"
- 1'inci Geçici Maddesinin 2. Fıkrasında "*A ve B sınıfı atıksu arıtma tesislerinde; bu Tebliğ kapsamında, tesis sorumlusunun Çevre Mühendisi olması şartının aranmadığı durumlarda teknik sorumlunun Çevre Mühendisi olması zorunludur*"
- 2'inci Geçici Maddesinin ikinci fıkrasında "*Bu Tebliğin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla mevcutta bir atıksu arıtma tesisini işletmekte olan ve üniversitelerin lisans programlarından mezun kişilere, 6 ncı maddede yer verilen deneyim koşullarını sağlamaları ve 3 (üç) yıl içerisinde atıksu arıtma tesisi yeterlilik eğitimi başarı ile tamamlamaları durumunda çevre mühendisi olma şartı aranmaksızın, çalışmakta oldukları atıksu arıtma tesisleri için tesis sorumlusu belgesi verilir.*"

ifadeleri yer almaktadır.

Tebliğ, Çevre Mühendisliği mesleği açısından incelendiğinde;

Çevre Mühendisliği eğitim programı kapsamında temel mühendislik bilimleri ile birlikte, su ve atıksu kimyası, içme suyu ve atıksu arıtma tesisleri tasarımı, işletimine yönelik olarak eğitimler alınmaktadır. Bu kapsamda atıksu arıtma tesisi sorumlusu olarak tanımlanan uzman meslek disiplini Çevre Mühendisleridir.

Ülkemizde özellikle kamu ve yerel yönetimlerde Çevre Mühendisi istihdamının yetersizliği, yerel yönetimler ve su kanal idareleri bünyesinde işletilen atıksu arıtma tesislerinde farklı meslek disiplinlerinin görev almasına neden olmuştur. Çevre Şehircilik Bakanlığı tarafından Tebliğin yayınlanma gerekçesi olarak tanımlanan ve atıksu arıtma tesisleri işletiminde yaşanan aksaklıkların nedenlerinden bir tanesi de yanlış projelendirilen ya da uzman olmayan personel tarafından yanlış işletilen arıtma tesisleridir.

Bu kapsamda, tesis sorumlusu olarak Çevre Mühendislerinin tanımlanmış olması tesislerin etkin ve verimli işletilmesi için doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Bununla birlikte;

- 1- Çevre Mühendislerinin mesleğini yapabilmesi için diplomasına rağmen ilave bir eğitime ve sınava tabi tutulması doğru değildir. Eğitimlerin ücretsiz olması olumlu bir gelişme gibi görünmekle birlikte; Çevre Mühendisliği diplomasının yetersiz görülmesi ve ilave eğitim/sınav şartı, lisans eğitimine ve lisans eğitiminde uzun süreler boyunca akademisyenler tarafından verilen eğitimlerin de yetersiz bulunduğunu göstermektedir.
- 2- Tesis sorumlusu Çevre Mühendisi olarak tanımlanmakla birlikte; Tebliğin geneline bakıldığında; bölüm gözetmeksizin tüm üniversite mezunlarının atıksu arıtma tesisinde çalıştığını kanıtlaması halinde eğitime katılabilmesi ve bu eğitim sonunda atıksu arıtımı konusunda alacağı belge ile, 4 yıllık mühendislik eğitimi ve diploması ile bu eğitimi almış olan Çevre Mühendislerine alternatif olarak görev alabileceği ve 4 yıllık Çevre mühendisliği Eğitimi ile kazanılan AAT Sorumluluğunda denklik sağlanacağı görülmektedir.
- 3- Çevre mühendisleri dışında arıtma tesisinde çalıştığını kanıtlama şartı getirilen personele yönelik olarak, şartları sağladığına dair sürecin nasıl değerlendirileceği suiistimale açıktır. Örneğin; İşletme sahibi tarafından ekonomik gerekçeler ile Tebliğ tarihinden önce tesiste çalışmaya başlayan herhangi bir personeli herhangi bir belge ile AAT sorumlusu olarak tanımlayabilmekte, dolayısıyla geçici maddeler yoluyla tesise tanınmış süre dahilinde farklı branşta personel istihdam edip belgelendirerek şartları sağlayabilmektedir.
- 4- Çevre Mühendislerinin 4 yıllık kapsamlı bir lisans eğitimi sonunda diploması ile elde ettiği mesleki hakları hiçbir meslek dalıyla paylaşamaz.
- 5- Atıksu Arıtma Tesisleri alıcı ortamların ekolojik dengesinin sağlanması açısından oldukça önemlidir. İyi işletilmiş, alıcı ortam standartlarını sağlayan bir atıksu arıtma tesisi, genellikle alıcı ortam olarak kullanılan sucul ortamlardaki canlı popülasyonu için çok önemlidir. Sucul ortamların ekonomiye ve ekolojik dengeye olan katkısı bir gerçektir. Arıtma tesislerinden çıkan arıtma çamurlarının verimli kullanımı, enerjiye dönüştürülmesi konuları Çevre Mühendislerinin mesleki uzmanlık alanına giren en önemli konuların başında gelir. Çevre Mühendisleri aldıkları 4 yıllık eğitim boyunca arıtma tesislerinin bütün proseslerini, olası problemleri ve çözüm yollarını gerek teorik olarak gerekse iş tecrübeleri, yapılan teknik geziler ve yapılan arıtma tesisi stajlarında pratik olarak aldığı

- eğitim ile değerlendirmektedir. Başka herhangi bir meslek dalının, aldığı kısa süreli eğitimlerle Çevre Mühendislerinin birçok bilim dalında dersler olarak uzmanlaştığı arıtma konusunda eriştiği düzeye ulaşması mümkün değildir.
- 6- Çevre Mühendisliği alanında almış olduğumuz eğitimin yok sayıldığı anlamına gelen, meslek alanımıza yönelik eğitim ve sertifikasyon süreci kabul edilemez.
 - 7- Tesislerin ve proseslerin özelliklerine göre; konusunda uzman meslek disiplinleri ile yürütülmesi bir zorunluluktur. Bir elektrik santralinde tesis sorumlusunun elektrik mühendisi olması, inşaat projelerinde şantiye şefi ve sorumluların inşaat mühendislerinden başkası olamayacağı gerçeği, arıtma tesislerinde de Çevre Mühendisleri için de geçerlidir. Çevre Mühendisleri dışında başka meslek dalları tesis sorumlusu olmamalıdır. Arıtma tesislerinin en önde gelen unsuru ÇEVRE MÜHENDİSLERİDİR. AAT işletiminde görev alan diğer mesleki uzmanlık disiplinleri, çalışmalarını ancak Çevre Mühendislerinin koordinatörlüğünde yürütebilirler.
 - 8- Atıksu arıtma tesislerinde çalıştığını kanıtlayan diğer meslek grupları tesis sorumlusu olarak tanımlanıyorken; uzun yıllar boyunca atıksu arıtma tesisi tasarımı, imalatı ve devreye alınması ile ilgili çalışmaları yürüten meslektaşlarımız, eğitime katılma ön şartı ile D sınıfı tesis sorumlusu olabilmektedir. Bu durum mesleki uzmanlık, eğitim ve Çevre Mühendisliği diploması yeterliliği ile çelişmektedir.
 - 9- Tebliğin 6. Maddesindeki D sınıfı tesis sorumlusunun asgari özelliklerinde çalışma/deneyim şartı bulunmamakta, ancak eğitim ve sınav şartı aranmaktadır. Diğer taraftan, aynı tesis sınıfı için çevre lisans düzeyi şartı yer almaktadır. Ancak Geçici 1. Maddeye (G.M.1) göre, "atıksu arıtma tesisi işletmesinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları eğitimi" sertifikasını alan, (mevcut) atıksu arıtma tesisinde çalıştığını beyan eden/kanıtlayan ve çoğu lisans düzeyinde olmayan kamu fen memurlarının da bulunduğu diğer meslek grupları, doğrudan tesis sorumlusu olarak atanabilmekte, bu durum ise Tebliğdeki yeter şartlarla uyuşmamaktadır. Mevcut tesislerin acil 'tesis sorumlusu' ihtiyacını karşılamaya ve deneyimli teknik personeli kullanmaya yönelik olarak düzenlendiği anlaşılan bu maddenin, Tebliğin diğer maddeleriyle çalışması önlenmelidir. Esasen, G.M.1/1 ve G.M.2/2 ile tanınan 3 yıllık süre; mevcut AAT işletim sorumluluğunun, Tebliğin 6. Maddesindeki niteliklere sahip personele devredilmesi için dizayn edilen bir 'geçiş süreci' olarak dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda (i) Tesis sahiplerinin mevcut ve deneyimli Çevre Mühendisi varsa, bu süre dahilinde 'tesis sorumlusu' belgesini aldırıp, bu ünvanla atamalı; tesisteki diğer brans personelini ise geçici olarak 'teknik sorumlu' pozisyonunda çalıştırmalıdır. Sonuçta, G.M.1/1 ve G.M.2/2 kapsamında verilen 3 yıl içinde kalifiye personel atanması şartının 'geçici tesis sorumlusu' olarak değiştirilmesi, verilen süre sonunda lisans ve branş şartının uygulanması sağlanmalıdır.
 - 10- Tebliğ kapsamında; Atıksu arıtma tesisi işleten Çevre mühendisi atıksu arıtma tesisi ile ilgili resmî kurumlarca yapılacak yazışmalarda, istenen her türlü bilgi ve belgeyi temin etmekle sorumlu tutulmaktadır. İlgili belgelerin temini ve yürütülmesi süreci İdari sorumluluk olup, kamu ve özel sektörde; işletilen tesislerde idari yönetici ve firma sahiplerinin bu süreçteki idari sorumluluklarının yerine getirilmemesi ve belgelerin temin edilmesindeki idari aksamalardan, teknik personelin sorumlu tutulması uygun değildir.
 - 11- Tesis sorumlusunun temel görevi; tesisi gerekli deşarj standartlarını sağlayacak şekilde işletmektir. Tebliğ kapsamında buna ilave olarak; Çevre Danışmanlık Hizmetleri kapsamında ayrı görevlendirmelerle takip edilmesi gereken atıksu deşarjı konulu çevre izni işlemlerinin takibi vb. konusunda sorumlu tutulamaz.

Tebliğ Çevre açısından incelendiğinde;

Ülkemizin doğal varlıklarının ve sağlıklı bir çevrede yaşam hakkımızın sağlanması ve korunması ile yükümlü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan uygulama; meslek alanı çatışması yaratmasının yanı sıra, kirletici etkisi olan tesislerde yetkin olmayan kişilerin tesis sorumlusu olması ile doğal varlıklarımızı ve yaşamımızı, geri dönüşü olmayacak çevresel riskler ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Ülkemizde Çevre Mühendisleri hem nitelik hem de sayı olarak bu çalışmalarını yürütecek yeterliliğe sahip uzmanlık disiplini olup, farklı meslek disiplinlerinin yetkilendirilmesine gerek bulunmamaktadır.

Bakanlıkça gün geçtikçe sayıları artan benzer mevzuatla, birkaç gün veya saatlik eğitimlerle diğer meslek gruplarının Çevre Mühendisliği ile eşdeğer tutulması kabul edilemez.

Sonuç olarak;

Çevre Mühendisliğinin mesleki varoluşunun ana gerekçesi olan ‘doğal varlıklarımızın ve ülkemiz kaynaklarının korunabilmesi ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanmasına yönelik çevre yönetim süreçlerinin, kamu ve toplum yararı doğrultusunda gerçekleştirilebilmesinde ve mesleki uzmanlık alanlarımızla ilgili tüm konularda, sadece “Çevre Mühendisi” tanımı ve zorunluluğunun getirilmesi yolunda mesleki mücadelemizin kararlılıkla devam edeceği, kamuoyuna saygıyla duyurulur.

22.11.2020

TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI